טו: אלו הן הלוקין פרק שלישי מכות

מידי הוא טעמא אלא לרבי יוחנן. מי הוצרך לדרוש כל ימיו בעמוד והמחזר ר' יוחנן שאמר לא תעשה שקדמו עשה לוקין עליו וקשיא ליה אוסם שגירש דקתני אינו לוקה והוצרך לעשותו לאו שניתק לעשה: **האמר ליה רבי יוחנן לתנא.** לקמן תני בטלו חייב לא בטלו פטור. אבל ר"ל דתני קיימו ולא קיימו לא דרים ליה לעמוד והמחזר אלא לפני הגירושין לומר כל ימיו תהיה לו לאשה ולא ישלחנה ולדידיה לאו שקדמו עשה ולאו שניתק לעשה שוין ואין לוקין עליהן אלא יקיים העשה מיד כשיחזירנו ב"ד להמחזיר: **א"ל מאי קאמרת.** אי בקיים תיתני פטור אבל לא קיים תיתני חייב ואע"פ שלא ביטל ביטול תיתני מיוחס על כרחך תיתני פטורא בלא ביטל ואע"פ שלא קיים: **ה"ג תני בטלו ולא בטלו.** בטל עשה שבה חייב לא בטל עשה שבה פטור: **קיימו ולא קיימו.** קיימו פטור לא קיימו כשאומרין לו קיים מלקין אותו. ורבי יוחנן מוקים לה למתניתין בלאו הניתק לעשה דאילו בלאו שקדמו עשה שניתק ליה לוקין ולרים לקיים בין ניתק בין קדמו עשה שוין: **רבי יוחנן סבר הפרשת ספק שמה הפרשה.** ואע"ג דבכל לא תעשה שניתק לעשה לדבריו הפרשת ספק היא שהרי כשעובר על הלאו צריך להתרות בו והוא אמר שגמר הלאו בביטול העשה תלוי וכשמתרין בו אל תגרש ספק הוא שמא לא יבטל את העשה להדירה בהגאה[ד] ובכשהדירה ויבטלנו קאמר דלקי אלמא הפרשת ספק שמה הפרשה: **ורים לקיים סבר הפרשת ספק לא שמה הפרשה.** הלכך אם היה גמר הלאו תלוי בביטול העשה לא היה לוקה עליו אלא הלאו משגירש נגמר והוא לה הפרשת ודאי והעשה ניתן להיות תחת המלקות ובכשיבא לבית דין אז יקיים אז יהיה לוקה. ואי קשיא לרבי יוחנן נמי איכא למימר [ב] בהפרשת ודאי ויתרו בו כשבא לבטל את העשה שהוא עקירת הלאו לעולם הפרשה בשעה שעובר על אזהרתו בעינן ואפילו היא תלויה בדבר אחר כדאמרינן בשבועות (דף כח:) שבועה שלא אוכל ככר זו אם אוכל זו אכליה לתגאיה והדר אכליה לאיסוריה הפרשת ודאי היא אכליה לאיסוריה והדר אכליה לתגאיה הויא הפרשת ספק אלמא הפרשה בשעת איסור בעינן ואע"פ שאין הלאו נגמר עד שיאכל את של תגאי: **דאמרי תרוייהו אינו לוקה.** ומיהו טעמייה דמר לאו כי טעמייה דמר: אוכל ולא אכל עבר על שבועתו כשהוא יושב [ג] ובטל ואין כאן מעשה והפרשת ספק נמי הויא שהרי תלה זמן לשבועתו כל היום:

מסורת הש"ס

[ד] שבועות כח., [ב] [חולין פח.], [ג] פסחים סג: שבועות ג: כח. תמורה ג:, [ד] (כדלקמן עז.). [ה] לפי הרש"ל הד"ל, [ו] רש"ל וא"ת הא משכחת, [ז] רש"ל מתחיל,

גליון הש"ם

תוס' ד"ה בטאי וכו' דה"נ אמרינן בגזיר. עי' שבת דף ד ע"א תוס' ד"ה קודם. גיטין דף לג ע"ב תוס' ד"ה ואפקעינהו:

מוסף רש"י

דאמרי תרוייהו אינו לוקה. פטור ממלקות דלא מצא (פסחים סג:) ומכל מקום חולקין בטעמו של דבר, טעמא דיהיב מר לא יהיב מר, ומר לית ליה טעמא דמר, ולקמן מפרש פלוגתייהו (שבועות ג:).

רבינו חננאל

מאן תני כל לא תעשה שקדמו עשה לוקין עליו ר' יוחנן האמר ר' יוחנן לתנא תני קיימו ולא קיימו. ורישא לקיש אמר בטלו ולא בטלו במאי פליגי בהתראת ספק כגון שלקח האם על הבנים ומתרין בו לא תקחנה ריש לקיש אמר כגון זו התראת ספק היא שיתכן לו אחרי שיקחנה ישלחנה והיכי היא התראת ודאי כגון שבא לשחטה והתרו בו אם תשחט אותה תלקה ושחטה ור' יוחנן אמר אפילו התראה בלקיחה שמה התראה. ואזדו לטעמייהו דאיתמר שבועה שאוכל ככר זה היום ועבר היום ולא אכלה ר' יוחנן ור' שמעון בן לקיש דאמרי תרוייהו אינו לוקה ר' יוחנן אמר אינו לוקה כו'.

מידי הוא טעמא אלא לרבי יוחנן האמר ליה רבי יוחנן לתנא תני בטלו חייב (ו) **ולא בטלו פטור דתני תנא קמיה דרבי יוחנן כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה קיים עשה שבה פטור ביטל עשה שבה חייב א"ל מאי קא אמרת קיים פטור לא קיים חייב ביטל חייב לא ביטל פטור תני** [א]**ביטלו ולא ביטלו ורבי שמעון בן לקיש אומר קיימו ולא קיימו במאי קא מיפלגי** [ו]**בהתראת ספק קא מיפלגי מר סבר התראת ספק** [ב]**שמה התראה ומר סבר התראת ספק** [ג]**לא שמה התראה ואזדו לטעמייהו** [ד]**דאיתמר שבועה שאוכל ככר זה היום ועבר היום ולא אכלה רבי יוחנן ור"ל דאמרי תרוייהו אינו לוקה רבי יוחנן אומר** [ה]**אינו לוקה**

משום

ה) **מידי הוא טעמא אלא לר' יוחנן הא אמר ליה רבי יוחנן לתנא תני בטלו חייב לא בטלו פטור.** משמע אבל רבי שמעון בן לקיש דאית ליה קיימו ולא קיימו לית ליה תירוצא דבעמוד והמחזר קאי דדרים כל ימיו תהיה לו לאשה ולא ישלחנה ות"ת ליקי גם כי המחזירה דהאי אינו לאו הניתק לעשה הוא שקדמו עשה ללאו לרים לקיים דלית ליה דרשה דעמוד והמחזר קאי ופי' בקונטרס דלרים לקיים לאו שקדמו לעשה ולאו שניתק לעשה שוין ואין לוקין עליו אלא יקיים העשה מיד כשיחזירו לו בית דין להמחזירה וקשה לרים לקיים דסבירא ליה לאו שניתק לעשה ולאו שקדמו עשה שוין ועמא שבא אל המקדש דמתני' אמאי לקי הרי הוא ניתק לעשה ויקיים העשה כשיחזירו לו ב"ד ללאת מן המקדש כיון דלית ליה לאו שקדמו עשה (ו) אין לוקין עליו וי"ל דמיירי שמזהירין אותו ללאת ואומר שלא יצא ומיד לקי לרים לקיים דסבר קיימו ולא קיימו וא"ת א"כ מאי פריך לעיל כתיבא ותנינא תנינא טמא שבא אל המקדש דלקי ואמאי לא דמי אותה דכי נמי לאו שקדמו (ז) לעשה אין לוקין הכא לקי כשמזהירין לו ב"ד ללאת והוא אומר שלא יצא ויש לומר דהאי טעמא דפריסנא לא שייך אלא לרים לקיים דאמר קיימו ולא קיימו אבל הכא דמייתי תנינא היינו אליבא דר' יוחנן דלית ליה ביטלו ולא ביטלו וא"כ כי נמי מזהירין (ח) לא יצא ולא מיחייב כיון דעדיין לא ביטל ודוחק הוא האי תירוצא ולכך פי' הר"ר שלמה מדרוי"ש הניחא למ"ד ביטלו קאי אאתקפתא לעיל דדייק ממתני' דהטמא הבא אל מקדש דלאו שהקדימו (ט) לעשה לוקין דאי אין לוקין דמשום שניתק לעשה וכל כמה שלא בטלו משיב ניתק כל כמה שבידו וא"כ כיון שאם ילקה ללאת איאך לקי הא לא משכחת ביטלו אלא למ"ד תני קיימו ולא קיימו א"כ היכי דייק לאו שקדמו עשה לעולם הפרשה בשעה שעובר על אזהרתו בדבר אחר כדאמרינן בשבועות (דף כח:) שבועה שלא אוכל ככר זו אם אוכל זו אכליה לתגאיה והדר אכליה לאיסוריה הפרשת ודאי היא אכליה לאיסוריה והדר אכליה לתגאיה הויא הפרשת ספק אלמא הפרשה בשעת איסור בעינן ואע"פ שאין הלאו נגמר עד שיאכל את של תגאי: **דאמרי תרוייהו אינו לוקה.** ומיהו טעמייה דמר לאו כי טעמייה דמר: אוכל ולא אכל עבר על שבועתו כשהוא יושב [ג] ובטל ואין כאן מעשה והפרשת ספק נמי הויא שהרי תלה זמן לשבועתו כל היום:

משוס

ט) שבועות כח., [ג] [חולין פח.], [ג] פסחים סג: שבועות ג: כח. תמורה ג:, [ד] (כדלקמן עז.). [ה] לפי הרש"ל הד"ל, [ו] רש"ל וא"ת הא משכחת, [ז] רש"ל מתחיל,

משוס דאיכא למימר הא דקאמר הכא דהוי כל ימיו בעמוד והמחזר משמע שפיר לעולם אף כשבא לב"ד כל"ל והד"ל עם ד"ה מידי הוא וכו' דלרים לקיים לאו שקדמו עשה כל"ל ואות למ"ד ממתק: (ו) **בא"ד** שקדמו עשה נמי אין לוקין עליו וי"ל: (ז) **בא"ד** דכי נמי לאו שקדמו עשה אין: (ח) **בא"ד** וא"כ כי נמי מזהירין לו ב"ד שיצא ולא יצא לא מחייב: (ט) **בא"ד** דלאו שהקדימו עשה לוקין דאי אין לוקין משום שניתק לעשה ויקיים העשה כשיחזירו לו ב"ד ללאת מן היכל דאי לא יצא ולא לקי וכו' היכי דייק לאו שקדמו עשה וכו' דקאי אדלעיל כדפי': (י) **ד"ה** נמאי וכו' לאו שמה הפרשה פי' ולכך לא תני וכו' האם מעל הבנים ואח"כ שחטה דהתם לא לקי משום דהוי הפרשת ספק דשמא לא יבטל העשה וכל אימת דלא ביטל עשה פטור ואי קשיא אמאי לא לקי הא משכחת ליה וכו' שמבטלו תיי' רש": (כ) **בא"ד** וא"ת כי לא קיים נמי אילות האם כשב"ד מזהירו לו אמאי ליקי וכו' וי"ל כיון דהשתא מיהא וכו' א"כ יש לנו לומר שלא יקיימנה אח"כ אלא הוא עושה לעולם וכו' והכי נמי אמרינן וכו' כל אחת ואחת דלא הוי הפרשת ספק דשמא יאכל על מזרמו משוס דכיון דבשעה שהוא עומד עכשיו הוא עובר יש לנו לומר שלעולם יעמוד כמו שהוא וכו' הכי נמי יש לנו לומר הכא דלעולם לא יקיים העשה: (ל) **בא"ד** אלא לרשב"ל אמאי: (מ) **ד"ה** ועבר וכו' וי"ל דמ"מ אינו מתחייב כיון דסמוך להפרשה עדיין לא עבר דדוקא גבי מזר שאתה יין ועובר מיד אמרינן דיש:

כג א מיי' פט"ז מהל' סנהדרין הלכה ד סמג עשין קה וע"ש בכ"מ ופפ"י ר"ח שם הלכה ב:

כד ב מיי' שם פט"ז הלכה ד וס"ה מהל' שבועות הלכה ב וע"ש בכ"מ:

כה ג מיי' פ"ד מהל' שבועות הלכה כ:

הגהות הב"ח

(א) גמ' בטלו חייב לא כל"ל ואות ו' ממתק: (ב) רש"י ד"ה ורים לקים וכו' אינה למימר בה התראת ודאי: (ג) ד"ה אוכל וכו' יוסב בטל כל"ל ואות ו' ממתק: (ד) תוס' ד"ה (בגמ"א) הניחא וכו' אחר כדי דבור נמי דהלשון משמע שבא לשאול: (ה) **בא"ד** פי' הקונטרס דשמעתין דאיכא למימר הא דקאמר הכא דהוי כל ימיו בעמוד והמחזר משמע שפיר לעולם אף כשבא לב"ד כל"ל עם ד"ה מידי הוא וכו' דלרים לקים לאו שקדמו עשה כל"ל ואות למ"ד ממתק: (ו) **בא"ד** שקדמו עשה נמי אין לוקין עליו וי"ל: (ז) **בא"ד** דכי נמי לאו שקדמו עשה אין: (ח) **בא"ד** וא"כ כי נמי מזהירין לו ב"ד שיצא ולא יצא לא מחייב: (ט) **בא"ד** דלאו שהקדימו עשה לוקין דאי אין לוקין משום שניתק לעשה ויקיים העשה כשיחזירו לו ב"ד ללאת מן היכל דאי לא יצא ולא לקי וכו' היכי דייק לאו שקדמו עשה וכו' דקאי אדלעיל כדפי': (י) **ד"ה** נמאי וכו' לאו שמה הפרשה פי' ולכך לא תני וכו' האם מעל הבנים ואח"כ שחטה דהתם לא לקי משום דהוי הפרשת ספק דשמא לא יבטל העשה וכל אימת דלא ביטל עשה פטור ואי קשיא אמאי לא לקי הא משכחת ליה וכו' שמבטלו תיי' רש": (כ) **בא"ד** וא"ת כי לא קיים נמי אילות האם כשב"ד מזהירו לו אמאי ליקי וכו' וי"ל כיון דהשתא מיהא וכו' א"כ יש לנו לומר שלא יקיימנה אח"כ אלא הוא עושה לעולם וכו' והכי נמי אמרינן וכו' כל אחת ואחת דלא הוי הפרשת ספק דשמא יאכל על מזרמו משוס דכיון דבשעה שהוא עומד עכשיו הוא עובר יש לנו לומר שלעולם יעמוד כמו שהוא וכו' הכי נמי יש לנו לומר הכא דלעולם לא יקיים העשה: (ל) **בא"ד** אלא לרשב"ל אמאי: (מ) **ד"ה** ועבר וכו' וי"ל דמ"מ אינו מתחייב כיון דסמוך להפרשה עדיין לא עבר דדוקא גבי מזר שאתה יין ועובר אמרינן דיש לנו לומר שלא נאכל כאשר אינו נאכל עכשיו:

משוס דה"ל לאו שאין בו מעשה. אבל משוס התראת ספק לא הוה מפטר דהתראת ספק שמה התראה: **משוס דהויא לה התראת ספק.** אבל משוס לאו שאין בו מעשה לא הוה מפטר דקסבר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו: **ותרוייהו אליבא דרבי יהודה.** דאמר גבי נותר איטרוף לנתוקי לאו לעשה אע"ג דהתראת ספק היא ולאו שאין בו מעשה הוא. ר' יוחנן דייק מינה אלמא התראת ספק שמה התראה ור"ל דייק מינה אלמא לאו שאין בו מעשה לוקין עליו ולקמיה פריך דתרוייהו איכא למידק מינה: **הא ודאי התראת ספק היא.** הך דנותר ואיכא למידק נמי מינה התראת ספק שמה התראה: **כי אידך פגא.** דאמר לא שמה התראה: **הכה זה כו'.** מי שגירש את אשתו ונישאת וילדה ספק בן טו' לראשון ספק בן ז' לאחרון הכה זה וחזר והכה זה בשתי התראות דהויא לה כל חדא התראת ספק: **בכה אחת.** בהתראה אחת בתוך כדי דיבור דהויא לה התראת ודאי דממה נפשך חד מיניהו אבוה: **חוץ מנשבע וממיר ומקלל את חבירו בשם.** של הקב"ה וטעמא מפרש בתמורה בפ"ק: ואי קשיא הא דלעיל נמי נשבע הוא ואמאי פטר ליה ר' יוחנן משום לאו שאין בו מעשה בהדיא מוקמינא לה להא דקתני נשבע בדבר שאין בו מעשה לוקה בשבועה דלשעבר כגון אכלתי ולא אכל או לא אכלתי ואכל אכל באוכל ולא אכל לא לקי וטעמו מפרש בשבועות ובתמורה [ג.]: מקראי: **קשיא דרבי יהודה אדרבי יהודה.** לתרוייהו: **לר"ש.** דקשיא ליה התראת ספק תרי תנאי אליבא דר' יהודה: **לר' יוחנן.** דקשיא ליה לאו שאין בו מעשה: **הא דידיה והא דרביה.** לר' יהודה לאו שאין בו מעשה לוקין עליו והא דתניא אין לוקין עליו משום ר' יוסי הגלילי אמרה: **לוקה ואינו משלם.** קסבר שלם ע"מעיקרא משמע לא תקנ האם אלא שלמנה קודם לקיחה ואע"ג דכתיב בתר לא תקנ לאו למימרא דאם לקחת שלם ויהיו לאו שניתן לעשה אלא לאו שקדמו עשה הוא: **וחכ"א כו'.** קסברי שלם אחר לא תקנ משמע דכתיב והוה ליה ניתק לעשה ואם לקחת שלם: **זה הכלל כל מצות לא תעשה כו. אין לוקין עליה.** אלא יקיים העשה ויפטר: **א"ר יוחנן אנו אין לנו כו'.** כלומר משלם ואינו לוקה הא לא שלם לוקה ורבי יוחנן בטולו ולא בטולו אית ליה ומשמע ליה משלם דקתני משלם לכשירה ואינו לוקה ואימתי הוא לוקה כשיהרגנה ויבטל את העשה בידים והיינו דקאמר אנו אין לנו כו' כלומר אע"ג דקתני מתני' זה הכלל כו' דמשמע כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה שוות לזו אנו אין לנו בכולן שוה לזו שיהא פטור המלקות תלוי בקיום העשה אלא בין קיים בין לא קיים פטור אלא זו ועוד אחרת דמשכחת בהו דלקי על ידי בטול העשה דאילו בכולהו לא משכחת בטולו אלא בהני תרי: **מחזיר ואינו לוקה.** אף כאן אלה פטורו של מלקות בקיום העשה: **הניחא למאן דאמר.** לא קיימו לוקה משכחת ביה מלקות אלא קיימו: **אלא למאן דאמר בטלו.** לוקה היכי משכחת לה: **הניחא בשילוח הקן משכחת לה.** בטולו כשאמטה אלא הכא היכי משכחת לה: **בדרבה מיניה.** מיתה ואין בו מלקות: **כל מצוה.** בתמיה. ויכי כל הימנו שתתקבל על ידי קבלתו: **הניחא למאן דאמר כו'.** פלוגתא היא במסכת גיטין בהשולח גט (דף לה.): **על דעת רבים.** שמצא בה עון (ג) שאסורה לו והדירה על דעת רבים ועל דעת בית דין: **ומו ליכא.** מלות לא תעשה שיש בה קום עשה דלילקי עלה: **משכון.** משכחת לה בטולו שהרפו: **הרי משכונו של גר.** ושרפו בחיי הגר ומת הגר ואין לו יורשין דליתא בתשלומין: התם

משום דהוי לאו שאין בו מעשה וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו ר"ל אומר אינו לוקה משום דהוי התראת ספק וכל התראת ספק [ב] לא שמה התראה ותרוייהו אליבא דרבי יהודה דתניא [ג] ולא תותירו ממנו עד בקר והנותר ממנו עד בקר וגו' אבא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה לומר שאין לוקין עליו דברי רבי יהודה ר' יוחנן דייק הכי טעמא דבא הכתוב הא לא בא הכתוב לוקה אלמא התראת ספק שמה התראה ור"ל דייק הכי טעמא דבא הכתוב הא לא בא הכתוב לוקה אלמא לאו שאין בו מעשה לוקין עליו ור"ש בן לקיש נמי הא ודאי התראת ספק הוא סבר לה כאידך תנא דר' יהודה דתניא [ד] הכה זה וחזר והכה זה קילל זה וחזר וקילל זה הכה שניהם בבת אחת או קילל שניהם בבת אחת חייב רבי יהודה אומר בבת אחת חייב בזה אחר זה פטור ורבי יוחנן נמי הא ודאי לאו שאין בו מעשה הוא סבר לה כי הא [ה] דאמר רב אידי בר אבין אמר רב עמרם א"ר יצחק א"ר יוחנן [ו] ר' יהודה אומר משום רבי יוסי הגלילי [ז] כל לא תעשה שבתורה לאו שיש בו מעשה לוקין עליו לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו [ח] חוץ מן הנשבע [ט] ומימר והמקלל את חבירו בשם קשיא דרבי יהודה אדרבי יהודה אי לר"ש בן לקיש תרי תנאי אליבא דרבי יהודה אי לרבי יוחנן לא קשיא הא דידיה הא דרביה [י] תנן התם הנוטל אם על הבנים רבי יהודה אומר לוקה ואינו משלם וחכ"א [יא] משלם ואינו לוקה זה הכלל כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה אין חייבין עליה א"ר יוחנן (יב) אין לנו אלא זאת ועוד אחרת א"ל ר' אלעזר היכא א"ל לכי תשכח נפק דק ואשכח דתניא [יג] אונס שגירש אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה ואם כהן הוא לוקה ואינו מחזיר הניחא למאן דתני [יד] קיימו ולא קיימו אלא למאן דתני ביטלו ולא ביטלו בשלמא גבי שילוח הקן משכחת לה אלא אונס ביטלו ולא ביטלו היכי משכחת לה [טו] אי דקטלה קם ליה בדרבה מיניה אמר רב שימי מחוזנאה [יח] כגון שקיבל לה קידושין מאחר אמר [יט] רב אי שוויתיה שליח איהי קא מבטלא ליה אי לא שוויתיה שליח כל כמיניה ולא כלום היא אלא אמר רב שימי מנהרדעא כגון שהדירה ברבים הניחא [כ] למ"ד נדר שהודר ברבים אין לו הפרה אלא למ"ד יש לו הפרה מאי איכא למימר דמדירה לה על דעת רבים דאמר [כא] אמימר הלכתא [כב] נדר שהודר ברבים יש לו הפרה [כג] על דעת רבים אין לו הפרה ותו ליכא והא איכא (סימן גז"ל משב"ן ופא"ה) גזל דרחמנא אמר [2] לא תגזול [3] והשיב את הגזלה משכון דרחמנא אמר [4] לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו [5] השב תשיב לו [כד] העבוט כבא השמש ומשכחת לה בקיימו ולא קיימו ובטלו ולא ביטלו התם כיון דחייב בתשלומין [כה] אין לוקה ומשלם מתקיף לה רבי זירא הא איכא משכונו של גר ומת הגר התם

א) [מולין קפ.]. ב) לעיל ד: פסחים פד. מנהדרין סג. מולין פב: לא. קמא: תמורה ד: שבועות ג.; ג) ויקרא קא. [מולין פב: לא.]. ד) תמורה ג. שבועות כא., ה) [מוספתא מכות פ"ד], ו) וממיר. יעב"ץ, ז) מולין קמא. [לקמן יז.]. ח) [לעיל טו. מולין ה.], ט) [לעיל טו. מולין קמא.], י) [ל"ל רבא יעב"ץ], כ) גיטין לה.; ל) [גיטין לו. בכורות מו. ערכין כג.], מ) לפניו נקרא את העבוט, נ) [דף ג:], ס) [דף כא.], ע) [דברים כב], פ) נ"ל דף טו.; צ) [עיין מהר"ם].

תורה אור השלם

1. ולא תותירו ממנו עד בקר והנותר ממנו עד בקר באש תשרפו:
שמות יב י

2. לא תעשק את רעך ולא תגזל לא תלין פעלת שכיר אתך עד בקר:
ויקרא יט יג

3. והיה כי יחטא ואשם והשיב את הגזלה אשר גזל או את העשק אשר עשק או את הפקדון אשר הפקד אתו או את האבדה אשר מצא:
ויקרא ה כג

4. כי תשה ברעך משאת מאומה לא תבא אל ביתו לעבט עבטו:
דברים כד י

5. השב תשיב לו את העבוט כבא השמש ושכב בשלמתו וברכך ולך תהיה צדקה לפני יי אלהיך:
דברים כד יג

גליון הש"ם

גמ' אי דקטלה קם ליה בדרבה מיניה. קשה לי הא משכחת לה דאיתה טריפה ולאינו חייב מיתה ומקל מקום בשבוטו היה החייב עליו ולא יוכל לשלמה ועשה לו תהיה לאשה ע"ש: תוס' ד"ה אי וכו' ביון דהרגה שלא בשבכורן. קשה לי דמ"מ משכחת במזיד ולא אמרו ביה:

הגהות הב"ח

(א) גמרא א"ר יוחנן אומר היה ר' יהודה משום רבי יוסי הגלילי: (ב) שם א"ר יוחנן אנו אין לנו: (ג) רש"י ד"ה על דעת רבים שמצא בה עון. נ"ב דגלא עון לא מצי לחדירה דהא משומבד לה: (ד) תוס' ד"ה אי דקטלה וכו' שהרגה בשוגג. נ"ב פי' ולומא ס"ל מייבי מיתות שוגגין מייבין מלקות עיין פ' אלו נערות סוף דף ג"ד:

מוסף רש"י

דהוי התראת ספק וכי מתריה ביה אכלנו היום פן תעבור על הבטוה, שמא יעבור שמא לא יעבור על התראתנו, דעדיין יש שהות ביום (פסחים סג:) ואין המתרה יכול לכוין שיעבור היום כתוך כדי דבור של התראה (שבועות כח.) דאי אמרו ביה הזהר בכך שתאכל הכבר שנשבעת עליו, יכול לומר אין לי בית מיעוט בהתראה זו, דאמתי יש לי שהות, וכן כל היום כולו, ואפילו מ' עבר היום יכול לומר שהוא הייתי ולא נזכרתי לא בשבועה ולא בהתראה ואינו לוקה (תמורה ג.). **ליתן עשה אחר לא תעשה.** אם תוסיף ועברת על לאו, נמצא מתרבה, מתקו הכמוב בעשה זה מעונש של שלר לאוין לומר זה עשו ותקנת עבירתו שיתרפנו (שבועות ג.). כל לאו שניתק לעשה אין לוקין עליו, דמשמע זו היא תקנתו אם תעבור על הלאו עשה זאת ויתיקנו, ועוד דלא דמי ללאו דאמיתה שהמלקות נמנע לו (פסחים פד ב.). **לומר שאין לוקין עליו.** שמשמע שזה עונשו של לאו, שאם שתוסיף ישרפנו ויפטר (סנהדרין סג.): שהעשה האמור אחריו תקנתו וכפרתו על עבירת הלאו (לעיל ד:). **הכה זה וחזר והכה זה.** מי שלא שהתה אחר גיטה אלשה מרשיס וילדה, ספק בן תשעה לראשון ספק בן שבעה לאחרון, וכשגדל הכה את האחד וחזר והכה את אחריו (חולין פב:). **חייב.** שהרי אחד מהם אביו והכהו (ירמות קא.). **בכה אחת.** בהכאה אחת (מולין כא.) הרים שתי ידיו והכה זה באחת וזה באחת (שם פב.). **או:** שתנמן נמקל בהכאה אחת (ירמות קא.). **חייב.** דהתראת ודאי היא (מולין פב:) דבהתראת ודאי אתרו בו אל תכה שיהם, שנמכה זו אחה מתחייב (ירמות קא.). **בזה אחר זה פטור.** לאיכא שתי התראות וכל חדא וחדא הוה התראת ספק, ואע"ג דהתראת ספק שמה התראה הוא לאו ומתה נשאן עבר (שם). **לוקה ואינו משלם.** ואיקור דעבד עבד (חולין קמא.) קסבר שלא מעיקרא משמע ואין כאן לאו שניתק לעשה, דאע"ג דכתיב שלא משלם אחר לא תקנ, לאו למימרא דאם לקחת שלא, אלא לא תקנ אלא שלאחר קודם לקיחה (לקמן יז.). **משלם ואינו לוקה.** קסברי שלא אחר לקיחה משמע ולאו שניתק לעשה הוא (שם). **זה הכלל כו' אין חייבין עליה.** אלא אם כן לא קיימו אין כדי דבור דאמאן דתני קיימו ולא קיימו, ולא לא שלא לוקה ולריך לשלא אחר לקיחה משמע, דאמאן דתני ביטלו ולא בטלו, כגי עד שיאמרו אותה ואי לא לא לקי (חולין קמא.). **אם ישראל הוא.** שיהו לקיים העשה ויחזירנה, **ואם כהן הוא.** שאסור בגרושה (לעיל טו.), כך יאמרו לו הרי אנו מדירין אותך על דעתנו (גיטין לו.).

כו' א מיי' פ"י מהל' קרבן פסח הל' יא ופי"ח מהל' פסולי המוקדשים הלכה ט:
כז ב מיי' פי"ח מהל' סנהדרין הלכה ל וכתב אלפס שבועות סוף פ"ד דף סג.):
כח ג מיי' שם הלכה ב [וכתב אלפס שם]:
כט ד מיי' פי"ג מהל' שחיטה הלכה ה סמג עשין סה טוש"ע י"ד סי' לגב סעיף ו:
ל ה מיי' פ"ח מהל' ערכה הלכה ז ועיין בכ"מ בפע"ז מהלכות סנהדרין הל' ד:
לא ו מיי' פ"ו מהל' שבועות הל' מ סמג לאין לא טוש"ע י"ד סי' רכח סעיף כג:
לב ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף כא:
לג ח מיי' פט"ז מהל' סנהדרין הל' יב ופי"ח הלכה ב ופ"ג מהל' גזילה הל' ח ופ"ח מהל' נערה הלכה יא ופ"ו מהל' תרומות הלכה ו ופ"ד מהל' מוכר הל' ט עור מ"מ סי' שנ:

רבינו חננאל

ותרוייהו אליבא דר' יהודה דתניא ולא תותירו ממנו עד בקר בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה לומר שאין לוקין עליו דברי ר' יהודה. ר' יוחנן דייק הכי טעמא דבא הכתוב הא לא בא הכתוב לוקה אלמא התראת ספק שמה התראה. ורישׁ לקיש דייק לאו שאין בו מעשה לוקין עליו. ואקשינן לריש לקיש והא התראת ספק היא שמהרין בו לא תותירו ויתכן שלא יותיר ואם יותיר ישרפנו ולמה אמר טעמא דבא הכתוב הא לא בא הכתוב חייב. ופריק ריש לקיש דאמר (באידך דלא כר') [באידך תנא דר'] יהודה דתנינן בענין מי שגירש אשתו ולא שהתה ג' חדשים וניסת וילדה ואין ידוע אם בן ט' לראשון אם בן ז' לאחרון ועמד זה הילוד והכה זה וחזר והכה זה קילל זה וחזר וקילל זה כו' ר' יהודה אומר בבת אחת חייב שאחר מהן אביו. בזה אחר זה פטור שמפני כשמהרין בו כך אומרים לו אל תכה זה שאם תחזיר ותכה האחר תתחייב נמצאת התראה זו בספק שיתכן שלא יכה ושלא יקלל האחר ולא יתחייב וכל כי האי גוונא בהתראת ספק פטור. ואקשינן ולר' יוחנן לאו דנותר לאו שאין בו מעשה הוא אמאי תני ר' יהודה טעמא דבא הכתוב הא לא בא הכתוב חייב. ופריק ר' יוחנן דאמר כי האי דאמר ר' יהודה משום ר' יוסי הגלילי כל לא תעשה שבתורה יש בו מעשה לוקין עליו אין בו מעשה אין לוקין חוץ מן הנשבע ומימר והמקלל את חברו בשם. אי הכי קשיא דר' יהודה אדר' יהודה הכא תני טעמא דבא הכתוב הא לא בא

הכתוב לוקה מכלל דלאו שאין בו מעשה לוקין עליו והדר תני כל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו. ופרקינן הא דידיה לוקין עליו. הא דר' יוסי הגלילי רביה דאמר אין לוקין עליו. וכן פריק ריש לקיש בהתראת ספק תרי תנאי ואליבא דר' יהודה. תנן התם במסכת שחיטת חולין הנוטל אם על הבנים ר' יהודה אומר לוקה ואינו משלם ורחכ"א משלם ואינו לוקה. זה הכלל כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה אין חייבין עליה. א"ר יוחנן אנו אין לנו אלא זאת ועוד אחרת. נפק ר' אלעזר דק ואשכח הא דתנן אונס שגירש אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה ואם כהן הוא לוקה ואינו מחזיר. ואמרינן הניחא למאן דתני קיימו ולא קיימו נמצא אונס שגירש שוה לנוטל אם על הבנים. אלא למאן דתני ביטלו ולא ביטלו בשלמא גבי שילוח הקן משכחת לה בטילו כגון דשחטה לאם אלא גבי אונס היכי משכחת לה דביטלו אי קטלה לאיתתיה קם ליה (והשאר חסר):

אי דקטלה קם ליה בדרבה מיניה. ואם מתה א"כ לא בטלה מיהו ואם תאמר דלמא מייתי דקטלה ומ"מ לא הוי קם ליה בדרבה מיניה דמיירי שהרגה בשוגג (ד) וי"ל דא"כ היינו כמו מתה מאליה ס"ל כיון דהרגה אלא במתכוין כך הקשה מס"ח ותיקן:

כגון שהדירה ברבים. פי' הקונט' שמצא לה עון שאסורה לו והדירה ולא נראה דא"כ אינו מצוה לקיימה אלא נראה שהדירה בלא שום עון ושפיר חל עליה כגון דאמר קונס תשמישך עלי כדאיתא בנדרים (דף פא.): **והא איבא העבט תעבימנו לא תבוא אל ביתו השב תשיב לו ומשכחת לה בו'.** וא"ת והא הוי עשה שקדמו לאו דהשבת העבוט שייך קודם שיעבור לילך אל ביתו לעבוט עבוטו דבמשכנו נרשום שייך השבת העבוט (ה) וי"ל דדרשינן בפרק אלו מליאות (ב"מ לא.): מיתורא דהשב תשיב דקאי למשכנו אלא נרשות א"כ על כרחך שייך עשה דהשב תשיב לו לאחר שעבר כדאמרינן לעיל אם אינו ענין לפניו תנהו ענין לאחריו: **התם איתא בתשלומין.** כשהרפו וחייב ממון הלכך לא משכחת ביה בטולו דכל אימת דיש לו ממון לא ילקה ויש ספרים דגרסי ואינו לוקה ומשלם כלומר הכא על כרחך אינו לוקה הואיל ומיפטר בתשלומין אבל ליכא לפרושי דתרתי לא עבדינן ליה מלקות וממון משום כדי רשעתו והלכך משלם ואינו לוקה דזה אינו מדא דא"כ אדרבה יש לנו לומר ילקה ולא יסלם דבפ' אלו נערות (כתובות דף נב:) אמר ר' יוחנן דהיכא שמצינו ממון ומלקות מילקה לקי ממונא לא משלם ועוד דא"כ

כתובות לוקה מכלל דלאו שאין בו מעשה לוקין עליו ואם תאמר דלמא מייתי דקטלה ומ"מ לא הוי קם ליה בדרבה מיניה. ואם מתה א"כ לא בטלה מיהו ואם תאמר דלמא מייתי דקטלה ומ"מ לא הוי קם ליה בדרבה מיניה דמיירי שהרגה בשוגג (ד) וי"ל דא"כ היינו כמו מתה מאליה ס"ל כיון דהרגה אלא במתכוין כך הקשה מס"ח ותיקן: **כגון שהדירה ברבים.** פי' הקונט' שמצא לה עון שאסורה לו והדירה ולא נראה דא"כ אינו מצוה לקיימה אלא נראה שהדירה בלא שום עון ושפיר חל עליה כגון דאמר קונס תשמישך עלי כדאיתא בנדרים (דף פא.): **והא איבא העבט תעבימנו לא תבוא אל ביתו השב תשיב לו ומשכחת לה בו'.** וא"ת והא הוי עשה שקדמו לאו דהשבת העבוט שייך קודם שיעבור לילך אל ביתו לעבוט עבוטו דבמשכנו נרשום שייך השבת העבוט (ה) וי"ל דדרשינן בפרק אלו מליאות (ב"מ לא.): מיתורא דהשב תשיב דקאי למשכנו אלא נרשות א"כ על כרחך שייך עשה דהשב תשיב לו לאחר שעבר כדאמרינן לעיל אם אינו ענין לפניו תנהו ענין לאחריו: **התם איתא בתשלומין.** כשהרפו וחייב ממון הלכך לא משכחת ביה בטולו דכל אימת דיש לו ממון לא ילקה ויש ספרים דגרסי ואינו לוקה ומשלם כלומר הכא על כרחך אינו לוקה הואיל ומיפטר בתשלומין אבל ליכא לפרושי דתרתי לא עבדינן ליה מלקות וממון משום כדי רשעתו והלכך משלם ואינו לוקה דזה אינו מדא דא"כ אדרבה יש לנו לומר ילקה ולא יסלם דבפ' אלו נערות (כתובות דף נב:) אמר ר' יוחנן דהיכא שמצינו ממון ומלקות מילקה לקי ממונא לא משלם ועוד דא"כ

התם גברא בר תשלומין הוא ושיעבודא דגר הוא דקא פקע והא איכא פאה דרחמנא אמר [1]לא תכלה פאת וגו' לעני ולגר תעזוב אותם וגו' (ה) דמשכחת לה בקיימו ולא קיימו ביטלו ולא ביטלו [2]דתנן [3]מצות פאה להפריש מן הקמה לא הפריש מן הקמה מפריש מן העומרין לא הפריש מן העומרין מפריש מן הכרי עד שלא מירח מירחו מעשר ונותן לו כדרבי ישמעאל דאמר [4]אף מפריש מן העיסה ולר' ישמעאל נמי משכחת לה דאכל עיסה [5]אלא זאת ועוד אחרת אהא אבל אונם לא דהיכא אמרינן על דעת רבים אין לו הפרה לדבר הרשות [6]אבל לדבר מצוה יש לו הפרה כי הא [7]דההוא מקרי דרדקי דהוה פשע בינוקי אדריה רב אחא ואהדריה רבינא דלא אשתכח דדייק כוותיה: והאוכל גבילות וטריפות שקצים ורמשים וכו': אמר רב יהודה [1]האי מאן דאכל ביניתא דבי כרבא מלקינן ליה משום [2]שרץ השורץ על הארץ ההוא דאכל ביניתא דבי כרבא ונגדיה רב יהודה [3]אמר אביי [4]אכל פוטיתא לוקה ארבעה נמלה לוקה חמש משום שרץ השורץ על הארץ [5]צרעה לוקה שש משום [3]שרץ העוף אמר רב אחאי [6]המשהה את נקביו עובר משום [4]לא תשקצו אמר רב ביבי בר אביי [7]האי מאן דשתי בקרנא דאומנא קא עבר משום לא תשקצו אמר [8]רבא בר רב הונא [9]ריסק תשעה נמלים והביא אחד חי והשלימן לכזית לוקה ו' ה' משום בריה ואחד משום כזית נבילה [10]רבא א"ר יוחנן אפילו שנים והוא רב יוסף אמר [11]אפילו אחד והוא ולא פליגי הא ברברבי והא בזוטרי: אכל טבל ומעשר ראשון כו': אמר רב [12]אכל טבל של מעשר עני לוקה כמאן כי האי תנא דתניא [13]אמר ר' יוסי יכול לא יהא חייב אלא על הטבל שלא הורם ממנו כל עיקר הורם ממנו תרומה גדולה ולא הורם ממנו מעשר ראשון מעשר ראשון ולא מעשר שני ואפי' מעשר עני מנין ת"ל [5]לא תוכל לאכול בשעריך וגו' ולהלן הוא אומר [6]ואכלו בשעריך ושבעו מה להלן מעשר עני אף כאן מעשר עני ואמר רחמנא לא תוכל [7]אמר רב יוסף כתנאי [8]ר"א אומר אין צריך לקרות את השם על מעשר עני של דמאי וחכ"א

קורא

הסס גברא בר תשלומין הוא. כשהפרשו ולא נתחייב מלקות בביטול זה והאי דלא משלם משום דשיעבודא דגר קא פקע ומאי שנא הא כיון דלא משלם מ"מ ביטלו ולילקי וליכא נמי שתי רשעיות לכן נ"ל כדפירשתי כיון דגברא בר תשלומין וכל מימא דמשלם לא לקי הלכך לא משכחת ליה ביטולא אבל קשה לר"ל מיהא משכחת שפיר קיימו ולא קיימו כשב"ד הזהירו להחזיר ואומר שלא יחזיר ונראה למורי דודאי הכי נמי דמשכחת לה לר"ל אבל לרבי יוחנן דאמר זאת ועוד אחרת ותו לא הוא דאמר לטעמיה ביטלו ולא ביטלו אבל לר"ל משכחת לה שפיר (ב) והדיה (ג) והשבת העבוט אבל קשה דמשמע דמקשה פריך שפיר (ד) וקיימו נקט אגב גרגרא: **ביניתא** דבי כרבא. פי' הקונטו' תולעת הנמצאת בכרוב ונקר' ביי"א וקשה דמאי קמ"ל פשיטא דשרץ גמור הוא ופר"ת ביניתא כמו דג קטן הנמצא במחרישה (ה) וקמ"ל דאע"ג (ו) דנמצא במים היה מותר לפי שיש לו קשקשים אפ"ה לוקה אע"ג דאי הוי במים טהור: **ריסק** (ז) נמלים **ואחד חי.** פי' שלם אבל ודאי הוה מת דאי ר"ל מי ממש מ"כ היאך משלים לכזית גבילות וא"ת ול"ל שיהא שלם בכזית ממנו ליליקי משום לאו דשרצים דלכך אתא אהילה דשרצים לומר דאי איכא כזית הרבה ואכל חד (ח) זית חייב דליכא למימר דאתא לומר דבעינן שיהא שלם דהא ליתא דנמלה כל שהוא חייב מ"כ על כרחך אהילה אתא למידרש היכא דאיכא ה' זיתים או ד' ואכל חד (ט) מינייהו דחייב וי"ל לכך נקט אחד שלם דאיכא לאוי דשרצים דלא נכתבו בלשון אהילה ומאותם לא יצאו עד שיאכל הבריה שלימה אבל ודאי היכא דכתיב ביה לאו בלשון אהילה לקי אף כשהבריה אינה שלימה אבל קשה היכא יצטרף אותו שלם לכזית גבילות והלא אין איסור נבלה חל עליו דה"ג אמר במס' מעילה פרק קדשי מזבח (דף טו. וסס) דאין איסור נבילה חל על איסור (נבלת) בהמה טמאה וי"ל דהכא אתיא כמאן דאית ליה איסור חל על איסור דאיכא מאן דאמר דמשום נבלה טמאה וטהורה ואע"ג שאין (ו) איסור כולל ולא איסור מוסיף והטעם משום דמצינו דאיסור נבלה חל על איסור דאלב ואפילו למאן דלית ליה איסור חל על איסור כלל אמרינן נמי דטמאים מצטרפין מהאי טעמא [וע"ע תוס' חולין לו: ד"ה וכ' יהודה]:

ואפילו שנים **והוא.** וא"ת ומאי חידוש הוא בשנים יותר מבעשר כיון דבשנים [והוא] איכא כזית וי"ל דקמ"ל רבותא טפי דכיון דעתה כשהוא חי שלם משלימו לכזית אע"פ שאם היה מרוסק כמו האחר לא היה משלימו לכזית אבל בט' נמלים דאיכא קצי אפילו מרוסקו כולם היה משלים שם מהם הרבה:

ולא פליגי **הא ברברבי הא בזוטרי.** פי' ברברבי אחד והוא ולא ידענא (ז) כיון דנחית להכי לימא בחד לבד לוקה שם משום בריה ומשום כזית נבלה ושמא לא שכיח דבחד איכא כזית ורבנן מינבעי אפרושי מספק דלא צריך אלא אפילו לקרות עליו את השם ולומר מעשר עני של כרי זה יהא בנפשו או בברומו ומי לא צריך:

קורא

מעשר עני. שהופרשו כל מעשרותיו חוץ מזה לוקה ואע"ג דמעשר עני אין בו קדושה שהרי לזרים נאכל ובכל מקום אפ"ה טביל: **מה להלן מעשר עני.** דכתיב לגר ליתום ולאלמנה ובענינא דשנה השביעית אף בשעריך האמור כאן יש ללמוד ממנו מעשר עני וה"ק לא תוכל לאכול טבל בעוד שהמעשר במוכו שכתב בו בשעריך: **אין צריך לקרות את השם.** [דאמרינן] (סוטה דף מח.) דיוחנן כה"ג שלא בכל גבול ישראל ולאה את עמי הארץ משודין על המעשרות חוץ מתרומה גדולה אמר להן לישראל בניי כשם שהתרומה במיתה כך הטבל במיתה עמד ותיקן הלוקח מעם הארץ יפרים כל המעשרות ומעכבן לעצמו ואוכל מעשר ראשון שהרי מותר לזרים ומעשר שני אוכלו בירושלים ואם שנת מעשר עני היא נאכלו ר' אליעזר וחכמים וקאמר ר' אליעזר דלא מצינו מעשר עני הפרוש לא צריך לקרות עליו את השם ולומר מעשר עני של כרי זה יהא בנפשו או בברומו ומי לא צריך:

קורא

מן העיסה. פאה, אם לא נתנה כבר, ואילו לת"ק מן העיסה, לא, דקנייה בשיעור והוי ממון שאין לו תובעים דעד שנתת דישה לאו שיעור הוא, דאוכל היה כמו שהיה (ב"ק שם.) ואם בא עני ונטל כדי פאה משעתה, לר' ישמעאל לא הוי גזל, לרבנן הוי גזל (סנהדרין שם). **דהוי פשע בינוקי.** מוכנון יותר מדאי [ביטין לו.] מלקה אותן ומתים (בכורות מו.). **אדריה רב אחא.** שלא ילמד עוד תיקונות (שם). **אכל פוטיתא.** שרץ המים קטן שאין בו כזית ואפילו הכי כיון דבריה היא אהילה היא ולוקה ד' מלקות (ערובין כח.). **לוקה ארבעה.** בשרץ המים כתיב בתורת הבהמים אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ ולא תטמאו בהם, הרי כאן שמים, וכלל בהן בין שרץ האדמה בין שרץ המים, ותשוב מבשרם לא תאכלו ומשום וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת לא תאכלו (שם. וכעי"ז פסחים כד.). **נמלה.** שהיא שרץ האדמה, לוקה חמש. תרתי הא דאמרן, וכל הולך על גחון לכל השרץ השורץ על הארץ לא תאכלום, הרי ג', וכל השרץ השורץ על הארץ שקץ הוא לא יאכל, הרי ד', ולא תטמאו את נפשותיכם בכל הרומש על הארץ הרי ה', כולן בפרשת וייחי ביום השמיני (ערובין שם. וכעי"ז פסחים שם). **צרעה לוקה שש.** צרעה שרץ העוף היא וגם שולגת על הארץ יש בה אלו חמש לאוין ומוסיף עליה לאו דשרץ העוף בתורה טמאה הוא לכם לא יאכלו, שרץ לשון רמוס ומעוגע ואינו נראה, ואין בהמה ואינה הנבוטין מן הארץ בכלל שרץ, הלכך לא תשקצו את נפשותיכם בבהמה ובעוף וגו' דכתיב בקלורים כתיב (פסחים כד. וכעי"ז ערובין שם). **ואפי' מעשר עני.** דקיל בלקרה בעלמא, דלאו לד קדושה אית ביה (יבמות פו.). **ואכלו בשעריך.** בשנה השלישית שתמעי קרא (שם). אין צריך לקרות את השם כו'. הלוקח פירות מעם הארץ בשנה השלישית וכא לו להפרים מעשר עני, אינו צריך לקרות עליו את שם מעשר עני, דלמעשר ראשון ליכא לאיתמי, דליתי לוי דאיה דלא יכנים עם הארץ וליתיב ליה, ותרומה ליכא לאיתמי דלא נחשבו עמי הארץ על תרומה לאית בה עון מיתה, ומעשר שני ליכא בשנה השלישית, אבל בתרומת מעשר מיתייב, דלא למדנו בה עון מיתה אלא מהיקשא דתרומה גדולה, והואיל ולא כתיב בה בפירוש מיתה, משום הכי לא ליתי ע"ה להיקשא ולא מפרש ממנה תרומת מעשר, ועל מעשר עני אין צריך לקרות עליו אפילו אם מעשר (נדרים פד.).

עין משפט נר מצוה

לד א מיי' פ"ח מהל' מתנות עניים הל' ב סמג לאוין רפד:

לה ב מיי' שם הל' ג והלכה ה:

לו ג מיי' פ"ו מהל' שבועות הלכה ח סמג לאוין רמח טוש"ע י"ד סי' רכח סעיף כח:

לז ד מיי' פ"ב מהל' מאכלות אסורות הל' יד סמג לאוין קלב טוש"ע י"ד סי' קי סעיף ו:

לח ה מיי' שם הל' כג וכרב אלפס חולין סוף פ"ג וביאור מרוך בזה דף רפג.):

לט ו מיי' שם:

מ ז מיי' שם פי"ז הל' לא ופ"ד מהל' דעות הל' ח סמג לאוין קמח טוש"ע א"ח סי' נב סעיף ב בהג"ה וסי' נג סעיף ח וכרב אלפס בברכות פרק ג דף מז.):

מא ח מיי' פ"ב מהל' מאכלות אסורות הל' כט סמג שם טוש"ע י"ד סי' קנו סעיף ו וכרב אלפס שם):

מב ט מיי' פי"ח מהל' מאכלות אסורות הלכה כד:

מג י מיי' שם פ"י הל' כ:

תורה אור השלם

1. וּבְקַצְרְכֶם אֶת קְצִיר אַרְצְכֶם לֹא תְכַלֶּה פְּאַת שָׂדְךָ בְּקִצְרֶךָ וְלֶקֶט קְצִירְךָ לֹא תְלַקֵּט לֶעָנִי וְלַגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: ויקרא כג כב
2. וְכָל הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל הָאָרֶץ שֶׁקֶץ הוּא לֹא יֵאָכֵל: ויקרא יא מא
3. וְכֹל שֶׁרֶץ הָעוֹף טָמֵא הוּא לָכֶם לֹא יֵאָכֵלוּ: דברים יד יט
4. וְהִבְדַּלְתֶּם בֵּין הַבְּהֵמָה הַטְּהֹרָה לַטְּמֵאָה וּבֵין הָעוֹף הַטָּמֵא לַטָּהֹר וְלֹא תְשַׁקְּצוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בַּבְּהֵמָה וּבָעוֹף וּבְכֹל אֲשֶׁר תִּרְמֹשׂ הָאֲדָמָה אֲשֶׁר הִבְדַּלְתִּי לָכֶם לְטַמֵּא: ויקרא כ כה
5. לֹא תוּכַל לֶאֱכֹל בִּשְׁעָרֶיךָ מַעְשַׂר דְּגָנְךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וּבְכֹרֹת בְּקָרְךָ וְצֹאנֶךָ וְכָל נְדָרֶיךָ אֲשֶׁר תִּדֹּר וְנִדְבֹתֶיךָ וּתְרוּמַת יָדֶךָ: דברים יב יז
6. כִּי תְכַלֶּה לַעְשֵׂר אֶת כָּל מַעְשַׂר תְּבוּאָתֶךָ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁת שְׁנַת הַמַּעְשֵׂר וְנָתַתָּה לַלֵּוִי לַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה וְאָכְלוּ בִשְׁעָרֶיךָ וְשָׂבֵעוּ: דברים כו יב

לעזי רש"י

צייל"א [קיניל"א]. זחל.

מסורת הש"ס

ה) ל"ל דתניא, ב) ב"ק לד. סנהדרין פח. תמורה ו., ג) גיטין לו. [בכורות מו.], ד) פסחים כד. עירובין כח., ה) [ל"ל רבה], ו) [ל"ל רבה], ז) [כדפי' הגר' רב יוסף אמר ר' יוחנן], ח) יומא פו., ט) [נדרים פד. ע"ש], י) נדרים פד. דמאי פ"ד מ"ג, כ) [אלה פ"ח מ"ג], ל) [ל"ל אלן], מ) [ויקרא יא], נ) [ויקרא כ], ס) [כס"ת נוסף: כריס], ע) [ל"ל נלא הדיה. מהרש"ל], פ) גירסת רש"ל שפיר לתרוייהו כו', צ) [וכ"כ הערוך בערך ביניתא כשם השלמות ודע דבשאלתות שלפנינו לא מצאתין],

גליון הש"ם

גמ' אכל פוטיתא. עיין מ"ק דף כ ע"ב תוס' ד"ה המיב: רש"י ד"ה משום בדית נבילה שבשבולעו הוא מה. עיין חולין דף קנ ע"ב כרש"י ד"ה נמלי ואולי י"ל דנמלה זוטרא מיותרת ומת בשעת הבליעה אבל לאוי אלים מיותרת:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומשכחת לה: (ב) תוס' ד"ה (בע"א) המם וכו' בהדיה וגזלה ושבשת הענוגו אבל קשה דמשמע דמקשה פריך אף לר"ל מדנקט קיימו ולא קיימו וי"ל דלא פריך אלא לר' יוחנן אבל לר"ל אתא שפיר וקיימו נקט אגב גרגרא כל"ל: (ג) ד"ה ביניתא וכו' לאף על גב דהיכא דמצאת במים וכו' דאי הוה במים הוה עטור: (ד) ד"ה ריסק וכו' אבל אם ליתא דכיון דמלה: (ה) בא"ד ואכל חד כזית מיינייהו וכו' אחד שלם משום דאיכא: (ו) בא"ד ואע"ג שאין בו לא איסור כולל: (ז) ד"ה ולא וכו' דכיון דנחית:

מוסף רש"י

מצות פאה להפריש מן הקמה. דכתיב לא תכלה פאת שדה לקצור (ב"ק צד.) אלא הנח לפיהם והם יקצרוהו (סנהדרין פח.). מירחו. מתליה את הכרי בדחת ומיזרח הוי גמר מלאכה למעשר (ב"ק צד.) ונתחייב במעשר דגמרה מלאכתו (סנהדרין פח.) דאיקבע למעשר ולתרומה (חתורה ו.). מעשר נותן לו. מעשר כל מעשרותיו אחלה ואחר כך נותן לו פאה כדי שלא יפסיד עני, שאלו היה נותני קודם מירות, אע"פ שעני מלרף לקט שכחה ופאה הרבה ועושה מהן כדי פטור מן המעשר, שהרי הפקר הוא, אבל עכשיו שנתמרת ביד בעל הבית נתחייב במעשר, דהכי אמרינן במקבת ברכות (מ.) לקט שכחה ופאה שעשאן בגורן הוקבעו (ב"ק צד. וכעי"ז סנהדרין שם). אף מפריש

אלו הן הלוקין פרק שלישי מכות יז.

מד א מיי׳ פ״ט מהל׳ מעשר הלכה ג:
מה ב מיי׳ שם הל׳ ח:
מו ג מיי׳ פ״ג מהל׳ מאכלות אסורות הל׳ כא סמג לאוין קלב טוש״ע י״ד סי׳ ק סעיף ח:
מז ד ה מיי׳ פי״ח מהל׳ מעשה קרבנות הל׳ ה סמג לאוין שכה:
מח ו מיי׳ פ״ב מהל׳ מעשר שני הל׳ ה סמג לאוין רסד:
מט ז מיי׳ פ״י מהל׳ קרבן פסח הל׳ ח סמג לאוין שכו:
נ ח מיי׳ שם הל׳ יא:
נא ט מיי׳ שם הל׳ ח:
נב י מיי׳ פי״ג מהל׳ שחיטה הל׳ ח סמג לאוין רסה טוש״ע י״ד סי׳ רלב סעיף ו:
נג כ מיי׳ שם הל׳ ב ופט״ז מהל׳ סנהדרין הל׳ ד ופי״ח הל׳ ג ופי״ח מהל׳ מתנות עניים הל׳ ג:
נד ל מיי׳ פי״ג מהל׳ כלאים הל׳ ג והל׳ ד סמג לאוין רס:
נה מ מיי׳ פי״ח מהל׳ מעשה קרבנות הל׳ ד סמג לאוין שכד:
נו נ מיי׳ פי״ח מהלכות כלאים הל׳ טז סמג לאוין שמג:
נז ס מיי׳ פי״ח מהל׳ מעשה קרבנות הל׳ ה סמג לאוין שכה:

תורה אור השלם

ו. לֹא תֹאכַל בִּשְׁעָרֶיךָ מַעְשַׂר דְּגָנְךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וּבְכֹרֹת בְּקָרְךָ וְצֹאנֶךָ וְכָל נְדָרֶיךָ אֲשֶׁר תִּדֹּר וְנִדְבֹתֶיךָ וּתְרוּמַת יָדֶךָ:
דברים יב יז

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה קדשים וכו׳ מעשר שני הא מנא: **(ב)** תוס׳ ד״ה ורבנן וכו׳ דלדבריו דר״ש קא אמרי וכו׳ אתי לן מיהא:

הגהות הגר״א

[א] גמ׳ דטריחא. נ״ל דסניף:

קורא ואין צריך להפריש. דכיון שקרא עליו שם יצא הכרי תמורת טבל ושאר המעשרות הוא צריך להפריש על כרחך לפי שצריך להפריש ממעשר ראשון תרומת מעשר ואיתנה לכהן שהיא במיתה לזרים ומעשר שני צריך להעלותו לירושלים ולאכלו: **רבנן סברי ודאי טבל.** לפיכך ספיקו צריך להוציאו מידי ספק טבל: **לא נחשדו.** דממונא הוא אין בו איסור אכילה אלא גזל עניים ואיהו לגזל עניים לא חיים: **אפרושי מפריש ליה.** לאפקועי טיבליה נהי דמעשר ראשון לא מפריש דסבר אי מפרישנא ליה בעינא לאפרושי תרומת מעשר מיניה שהוא במיתה ונותנה לכהן ומעשר שני נמי אי מפרישנא ליה בעינן אסוקיה ומיכליה בירושלים: **מחלוקת בחטה.** שהיא כברייתה: **כך מחלוקת בזו.** דקסבר ר׳ שמעון בכל האיסורין כל שהוא למכות ולא אמרו כזית אלא לענין קרבן על שגגת כרת והלכה למשה מסיני היא: **מתני׳ עד שלא קרא עליהן.** אדמי אוכד וגו׳[1] ובגמרא יליף היכן הוזהר: **קדשי קדשים חוץ לקלעים.** או שאכל קדשי קדשים בזמן משכן חוץ לקלעים ובגמרא מפרש היכן מוזהר: **קדשים קלים חוץ לחומה.** אזהרתיה מלא תוכל לאכול בשעריך וגו׳[2] וכן מעשר שני. ובגמרא פריך מעשר שני (א) תנא ליה לעיל מעשר שני והקדש שלא נפדו והיינו שאכלו חוץ לחומה בלא פדיון: **המוסיר בטהור אינו לוקה.** כדאמר לעיל(ב) בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה כו׳: **השובר.** עשה בטמא כדאמרינן בספחים (דף פג.) ועשה לא תשברו בו[3] בכשר ולא בפסול: **לוקה ואינו משלם.** קסבר שלחן(ג) מעיקרא משמע ואין כאן לאו שניתק לעשה דאע״ג דכתיב שלח תשלח אחר לא תקח לאו לגימרא דאם לקחת שלח אלא לא תקח אלא שלחנה קודם לקיחה: **וחכמים אומרים משלח ואינו לוקה.** קסברי שלח אחר לא תקח משמע ולאו שניתק לעשה הוא: **גמ׳ זו דברי ר׳ עקיבא.** מתניתין דקתני בכורים קרייה מעבכא בהו ר׳ עקיבא היא שהיה רגיל רבי לסתום דבריו במשנה בסתם בכמה מקומות והכי שמיע ליה לר׳ יוחנן דאית ליה לר׳ עקיבא קרייה מעבכא בכורים: **הנחה.** לפני המזבח מעבכא בהו דשנה בה קרא (דברים כו) והניחו לפני וגו׳ (שם) והנחתו לפני וגו׳: **וגימא זו דברי ר׳ שמעון.** דהוי ליה לאיתויי סייעתא למילתיה[4] ממתניתין דלקמן דשמעינן לר׳ שמעון בה דאית ליה כי מתניתין דקרייה מעבכא בהו: **מאי ר׳ שמעון.** היכא שמענא ליה דאמר הכי: **ותרומת ידך.** סיפיה דהאי קרא הוא לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך ותירושך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך וכל נדריך אשר תדר ונדבותיך ותרומת ידך. סיפיה להאי קרא הוא לא תוכל לאכול בשעריך דגנך ותירושך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך וכל נדריך אשר תדר ונדבותיך ותרומת ידך וקרים ר׳ שמעון לקרא מסיפיה לרישיה דאי הוה דרים ליה מרישיה למיפיה לא מדרים ליה כי האי גוונא ולקמיה מפרשינא ליה: **תרומת ידך אלו בכורים.** דכתיב (דברים כו) ולקח הכהן הטנא מידך: **אם לאוכל.** בכורים חוץ לחומה לאסור כדמשמע קרא לא תוכל לאכול בשעריך וגו׳: **קל וחומר ממעשר הקל.** שהרי כתיב בתחלת המקרא מעשר דגנך. ולקמיה מפרש מאי חומר דבכורים ממעשר: **עד שלא קרא עליהן.** אדמי אוכד אדי דאם אינו עניין חוץ לחומה תנהו עניין לאיסור אחר הראוי להם: **לפני זריקה שהוא לוקה.** דאם אינו עניין חוץ לחומה תנהו עניין לכך שזהו איסור החמור שאתה יכול לתתו לענין לאו שאין בו אזהרה מפורשת במקום אחר אלא עשה בלבד (שם יב) ודם זבחיך ישפך והדר והבשר תאכל [פסחים עז.]: **קל וחומר מפורש ושלמים.** ולקמיה מפרש מאי חומריה דבכור מתודה ושלמים: **אפילו לאחר זריקה שהוא לוקה.** אם זר הוא שאין הבכור נאכל אלא לכהנים וזו היא אזהרתו ובמקום אחר עשה הוא דאשכחן בה אף בכור שור וגו׳ ובשרם יהיה לך וגו׳ (במדבר יח): **אם לאוכל לאחר זריקה.** והוא זר קל וחומר מבכור. ולקמיה מפרש מאי חומרא דחטאת מבכור: **חוץ לקלעים.** ואזהרת עשה מצינו בה במקום אחר (ויקרא ו) במקום קדוש תאכל בחצר אהל מועד לאוכל

[1] אקורא את השם ואינו צריך להפריש מאי לאו בהא קא מיפלגי דמר סבר ודאי טובלו ומר סבר ודאי אינו טובלו אמר ליה אביי אי הכי אדמיפלגי בספיקו ליפלגו בודאי אלא דכולי עלמא ודאי טובלו והכא בהא קא מיפלגי מר סבר לא נחשדו עמי הארץ על מעשר עני של דמאי כיון דממונא הוא אפרושי מפריש ורבנן סברי כיון [א] דטריחא ליה מילתא [2] לא מפריש: כמה יאכל מן הטבל וכו׳: אמר רב ביבי אמר רבי שמעון בן לקיש מחלוקת בחטה אבל בקמח דברי הכל כזית ורבי ירמיה אמר רבי שמעון בן לקיש כמחלוקת בזו כך מחלוקת בזו תנן אמר להם ר׳ שמעון אי אתם מודים לי באוכל נמלה כל שהוא שהוא חייב אמרו לו מפני שהיא כברייתה אמר להן אף חטה אחת כברייתה חטה אין קמח לא לדבריהם קאמר להו לדידי אפילו קמח נמי אלא לדידכו אודו לי מיהת דחטה אחת כברייתה ורבנן [3] בריית נשמה חשובה חטה לא חשובה תניא כותיה דרבי ירמיה [4] רבי שמעון אומר כל שהוא למכות לא אמרו כזית אלא לענין קרבן: **מתני׳** האוכל בכורים עד שלא קרא עליהם [5] קדשי קדשים חוץ לקלעים [6] קדשים קלים [7] ומעשר שני חוץ לחומה [8] השובר את העצם בפסח הטהור ה״ז לוקה ארבעים אבל [9] המותיר [10] בטהור [11] והשובר בטמא אינו לוקה ארבעים [12] הנוטל אם על הבנים [13] רבי יהודה אומר לוקה ואינו משלח וחכמים אומרים [14] משלח ואינו לוקה [15] זה הכלל כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה אין חייבין עליה: **גמ׳** אמר רבה בר בר חנה א״ר יוחנן זו דברי רבי עקיבא סתימתאה אבל חכמים אומרים [16] בכורים הנחה מעבכת בהן קריאה אין מעבכת בהן ולימא זו דברי רבי שמעון סתימתאה הא קא משמע לן דרבי עקיבא כרבי שמעון סבירא ליה מאי ר׳ שמעון [17] דתניא [18] ותרומת ידך אלו בכורים אמר רבי שמעון מה בא זה ללמדנו אם לאוכלן חוץ לחומה קל וחומר ממעשר הקל ומה מעשר הקל אוכלן חוץ לחומה לוקה בכורים לא כל שכן הא לא בא הכתוב אלא לאוכל מבכורים עד שלא קרא עליהן שהוא לוקה ונדבותיך זו תודה ושלמים אמר רבי שמעון מה בא זה ללמדנו אם לאוכלן חוץ לחומה קל וחומר ממעשר הא לא בא הכתוב אלא [19] לאוכל בתודה ובשלמים לפני זריקה שהוא לוקה ובכורות זה הבכור אמר ר׳ שמעון מה בא זה ללמדנו אם לאוכלן חוץ לחומה ק״ו ממעשר אם לפני זריקה ק״ו מתודה ושלמים הא לא בא הכתוב אלא [20] לאוכל מן הבכור אפי׳ לאחר זריקה שהוא לוקה בקרך וצאנך זו חטאת ואשם אמר רבי שמעון מה בא זה ללמדנו אם לאוכלן חוץ לחומה קל וחומר ממעשר אם לפני זריקה קל וחומר מתודה ושלמים אם לאחר זריקה קל וחומר מבכור הא לא בא הכתוב אלא [21] לאוכל מחטאת ואשם אפילו לאחר זריקה חוץ לקלעים שהוא לוקה נדריך זו עולה אמר ר״ש מה בא זה ללמדנו אם לאוכלן חוץ לחומה ק״ו ממעשר אם לפני זריקה קל וחומר מתודה ושלמים אם לאחר זריקה ק״ו מבכור אם חוץ לקלעים קל וחומר מחטאת ואשם הא לא בא הכתוב אלא

ורבנן בריית נשמה חשובה חטה לא חשובה. תימה דבפרק גיד הנשה (חולין דף לו. ועט: ושם) אמרינן אמאי גיד דבריה הוא ולא בטיל ואע״ג דלית ביה נשמה וי״ל דהכי קאמר שאני גיד דבריה הוא וכיון דאתיא מבריית נשמה שפיר הוא בריה ולא נראה דהא נבלה דקא אתי מבריית נשמה ואעפ״כ לא הוא בריה אלא על כרחך הטעם תלוי דכל שאוכד שמו כשנחתך הוי בריה וניחא מגבילה שאינו אוכדת שמה שלפעמים אף כשנחתכה קורין אותה נבילה ולכך לא הוי בריה אבל גיד אוכד שמו על ידי שנחתך אבל ק״ק לי [22] מאי קאמר הכא בריית נשמה חשיבא ליה [23] לימא דלדבריו דר״ש [24] אמרי לדידן אפילו נמי אית ביה נשמה לא הוי בריה אלא לדידן דבריה הוא אודי לי מיהא דכיון דליכא נשמה דבטלה: דלמאי

[1] אדמי אוכד אדי דאם אינו עניין חוץ לחומה תנהו עניין לאיסור אחר הראוי להם. [2] לא מפרש. [3] בריית נשמה חשובה חטה לא חשובה. [4] אמרי לדידן אפילו נמי אית ביה נשמה לא הוי בריה אלא לדידן דבריה הוא אודי לי מיהא דכיון דליכא נשמה דבטלה. [5] אם לאוכל. [6] אם לאוכל. [7] אם לאוכל. [8] אם לאוכל. [9] אם לאוכל. [10] אם לאוכל. [11] אם לאוכל. [12] אם לאוכל. [13] אם לאוכל. [14] אם לאוכל. [15] אם לאוכל. [16] אם לאוכל. [17] אם לאוכל. [18] אם לאוכל. [19] אם לאוכל. [20] אם לאוכל. [21] אם לאוכל. [22] אם לאוכל. [23] אם לאוכל. [24] אם לאוכל.

מסורת הש״ס

(א) מאר ד. שבועות כא: כד. מעילה יח., **(ב)** שבועות ג: פסחים פג. פד., **(ג)** [חולין קמח. לעיל עז.], **(ד)** [עי׳ בתוספתא פ״ד], **(ה)** לקמן יח:, **(ו)** חולין קכ: פסחים לו: [ובמתא עג: מעילה עו:], **(ז)** [דברים כו], **(ח)** [דברים יב], **(ט)** [דף עז.], **(י)** [שמות יב], **(כ)** [דברים כבן], **(ל)** ל״ל מתמניתא, **(מ)** [וש״ע בתוס׳ חולין לו. תד״ה מ״ט דרבנן], **(נ)** רש״ל וי״ל.

מוסף רש״י

ואינו צריך להפריש. אלא נותן עיניו בגד זה ואומר מכאן אני טובל ואוכלו הוא בעצמו, דהמוציא מחבירו עליו הראיה, דאמר ישראל לעני אייתי ראיה דלא הפרשו עם הארץ ויהיבנא לך והכי אמרינן בפרק בתרא דסוטה (מח.) מעשר ראשון ומעשר עני המע״ה (נדרים פד:). **כל שהוא.** בכל האיסורין, למכות. בהתראה, לא אמרו בזית. הלכה למשה מסיני, אלא לענין קרבן. דבגגת כרת (שבועות כא:) ובאכילה כל שהוא עובר עליו (מעילה יח.). **המותיר בטהור.** בפסח טהור וכשר (שבועות ג:) אפילו בטהור וכל שכן בטמא (שם ופסחים פג. פד.). **והשובר בטמא אינו לוקה.** לא המותיר משום לא תותירו ולא שובר בטמא משום לא תשברו (פסחים פד:). **לוקה ואינו משלח.** דאיסורא דעבד עבד (חולין קמא.) קסבר שלח מעיקרא משמע, לא תקח האם אלא שלחנה קודם לקיחה, ואע״ג דכתיב בתר לא תקח, לאו לגימרא דאם לקחת שלח ואיהו לאו שניתק לעשה, אלא לאו שקדמו עשה הוא (לעיל עז.). **משלח ואינו לוקה.** קסברי שלח אחר לא תקח משמע דכתיב, והוה ליה ניתק לעשה ואם לקחו שלח (שם). **זה הכלל כו׳ אין חייבין עליה.** אלא יקיים העשה ויפטר (שם) אלא אם כן לא קיימו תוך כדי דבור למאן דאמר קיימו ולא קיימו, אלא משלח תוך כדי דבור ואינו לוקה, ואם לא שלח לוקה, וצריך לשלח אחר לקיחה משמע, ולמאן דאמר בטלו ולא בטלו, בעי עד שישמוט אותה ואי לא לא לקי (חולין קמא.). **ותרומת ידך אלו בכורים.** דכתיב בהו יד ולקח הכהן הטנא מידך (פסחים לו:) דבעי הנחת מקום דכתיב ושמת בטנא והלכת, והתם אשמעינן עשה והכא אשמעינן אזהרת לאו לאוכלן בגבולין, דאילו תרומה ממש קדשי הגבול היא ולא בעי תומה (ובמות עג.).